

Олександр Авраменко

УКРАЇНСЬКА МОВА

Збірник диктантів

9 клас

Схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах

Видання друге, доповнене й перероблене

Київ
«Грамота»
2017

УДК 373.5.091.26:811.161.2*кл9
А21

*Схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах
комісією з української мови Науково-методичної ради з питань освіти
Міністерства освіти і науки України
(лист ДНУ «ІМЗО» від 3.07.2017 р. № 211/12-Г-307)*

Рецензенти:

О. В. Лобач, директор СШ № 149 м. Києва, учитель української мови та літератури;

Н. І. Богданець-Білоskalенко, доктор педагогічних наук, професор кафедри української літератури і компаративістики Інституту філології Київського університету ім. Бориса Грінченка.

Авраменко О.

А21 Українська мова. Збірник диктантів : 9 кл. / Олександр Авраменко. — К. : Грамота, 2017. — 56 с.

ISBN 978-966-349-614-6

Посібник укладено згідно з вимогами чинної навчальної програми для загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженої Міністерством освіти і науки України.

Видання ориг. доповнене й перероблене (перше видання 2016 р.), призначено для тренувальних і контрольних робіт.

Збірник містить нові тексти для диктантів, а також ті, що було створено для проведення Всеукраїнського радіодиктанту національної єдності протягом останніх восьми років.

Тексти для диктантів, подані в збірнику, дібрано з класичної та сучасної української літератури, історії й публіцистики. Вони призначені для оцінювання правописних умінь учнів (орфографічних і пунктуаційних), передбачають стимулювання та розвиток думки старшокласників, поглиблення знань з української мови.

Для учнів загальноосвітніх навчальних закладів, учителів, викладачів, абітурієнтів.

УДК 373.5.091.26:811.161.2*кл9

Авторські права захищені.

*Жодна частина цього видання не може бути перероблена,
перевидана, ксерокопійована, репродукована або розмножена
будь-яким іншим способом.*

ISBN 978-966-349-614-6

© Авраменко О. М., 2017

© Видавництво «Грамота», 2017

ВСТУП

Методика проведення диктанту

Методика проведення диктанту є традиційною.

Вид роботи й назву тексту потрібно записати на дошці. Спочатку вчитель читає весь текст, після чого не дає ніяких пояснень щодо його змісту, правописних особливостей і тлумачення значень використаних у ньому слів (з огляду на те, що тексти адаптовано для навчальних потреб, у них майже відсутня так звана авторська пунктуація, немає діалектизмів, застарілих слів, складної зі значеннєвого погляду, а тому малозрозумілої для учнів лексики тощо). Учитель може давати тільки коментарі формального характеру, як-от: розміщення заголовка, запис автора чи джерела тексту та ін. (хоча записувати автора тексту немає необхідності й робити це не обов'язково). Як виняток, учитель може пояснити написання слова в тому разі, коли контекст не до кінця з'ясовує його написання (наприклад, Українське радіо в тексті № 68 «Українському радіо – 90 років!»).

Після прочитання всього тексту вчитель читає перше речення повністю, а учні тільки уважно слухають його. Далі це саме речення диктується для запису частинами, причому кожна частина, як правило, читається тільки один раз (частиною в цьому випадку треба вважати словосполучення з двох–п'яти слів або частину складного речення приблизно з тією ж кількістю слів). Учитель може повторно прочитати частину речення, якщо вона велика за обсягом, у ній змінено нормативний порядок слів або під дією певних зовнішніх чинників учні недочули якогось слова або словосполучення. Після того як учні запишуть усе речення, його треба прочитати повністю повторно, щоб вони мали змогу перевірити записане.

У такий спосіб диктується кожне речення тексту. Учитель обов'язково вказує місце поділу тексту на абзаци. Після запису всього тексту він читає його ще раз від початку до кінця, роблячи паузи між реченнями, дещо триваліші від звичайних, і надаючи змогу учням ретельно перевірити написане й усунути можливі помилки. Текст треба диктувати виразно, відповідно до норм літературної мови,

з правильним наголошуванням слів та інтонуванням звукового потоку, у такому темпі, щоб учні встигали вільно його записувати.

Після повторного читання всього тексту учні здають диктанти вчителю. Часу для додаткової перевірки надавати не потрібно: сумніви щодо правописного оформлення роботи учні повинні вирішувати в процесі написання.

Обсяг текстів для диктанту та час написання роботи

Обсяг текстів для контрольних диктантів чітко визначено чинною програмою з української мови: у 9 класі це має бути текст на 140–160 слів (на першій показник треба орієнтуватися на початку навчального року, на другий — наприкінці). Для написання контрольного диктанту відводиться 30–35 хвилин.

Для написання тренувальних і контрольних диктантів учитель може скоротити текст на 10–15 слів, але без шкоди для його змістової єдності.

Нормативи оцінювання диктанту

Під час написання диктанту учням не дозволяється використовувати допоміжні джерела (довідники, словники й іншу літературу та технічні засоби).

Бали	Кількість помилок
1	15–16 і більше
2	13–14
3	11–12
4	9–10
5	7–8
6	5–6
7	4
8	3
9	1+1 (негруба) – 2
10	1
11	1 (негруба)
12	–

НАШІ ТРАДИЦІЇ

1. Новий рік у різних народів

Новорічні обряди в різних країнах дуже різноманітні. В Ефіопії, скажімо, Новий рік випадає на середину вересня. Люди сходяться на околиці міст і сіл і спалюють на вогнищі сухий хмиз, який принесли із собою. Навколо багаття влаштовують ігри й танці.

В Ірані ж, навпаки, Новий рік святкують весною, 22 березня. Господар дому дарує своїй родині нове вбрання, і всі разом виходять на вулицю, розпалюють багаття, стрибіають через нього.

Шотландці на Новий рік приходять у гості з крудочкою ву-гілля. Вони кїдають її у вогонь і бажають: «Нехай світло й радість завжди будуть у вашому домі!»

Особливою екзотичністю відзначають італійці: вони під канонаду хлопавок і феєрверків викидають із вікон на вулицю старі меблі, посуд і ганчір'я.

Наші предки в давнину, ще до запровадження християнства, зустрічали Новий рік також весною, 1 березня. І в цьому був, очевидно, свій сенс: з пробудженням природи має неодмінно народитися й наступний рік. Тому з приходом весни люди збиралися на галявинах, співали, танцювали, грали в різні ігри, приносили дарунки богам, щоб зачарувати їх.

164 слова

В. Скуратівський

2. Сватання

З проханням висватати дівчину парубок звертається до своїх батьків, і вони вже вибирають сватів для такої поважної справи. Це, як правило, шановані в селі люди. Окрім того, вони мають бути дотепними й красномовними.

Свати вирушали, як смеркне: ніхто зайвий не завадить, менше лихих очей бачитиме та й менше хто знатиме, якщо буде відмова. Старости гупають тричі по три рази ціпком у двері й просять дозволу ввійти до хати.

Перед тим як показати дочку, батьки двічі виводять передягнених інших дівчат. Старости, жартуючи, щоразу кажуть, що це не їхня, бо в них — найвродливіша. Тоді вже мати за руку виводить свою доньку, старости подають дівчині вузлик із хлібом-сіллю. Якщо їй хлопець до вподоби й вона хоче вийти за нього заміж, то дівчина бере вузлик, кладе його на стіл і розв'язує. А коли зі старостами прийшов нелюб, то вона виносить гарбуза як знак відмови.

Коли всі заходять до хати, перерізають хліб на шматки. Хлопець і дівчина з'їдають по шматочку, і відтепер вони звуться вже нареченими.

160 слів

Л. Горбач

3. Ворожіння на Андрія

З давніх-давен у ніч на Андрія дівчата ворожать. Може, не зовсім щиро, та все ж десь у глибині душі, вони вірять, що Андрієва ніч допоможе знати долю.

Ще ввечора дівчата, з'ївши шматок до хати на ворожіння, печуть балабушки — невеличкі круглі тістечка з білого борошна. Воду на ці тістечка носять із скриниці не відром і не глечиком, а ротом! Носять так, щоб хлопці не бачили, бо, якщо побачать, буде біда!

«Ми, б'ває, — оповідає Свирид Галушка, — як углядимо, що дівчата по воду пішли, то й починаємо їх смішити. Таке виробляємо, що дівчата хоч-не-хоч, а розсміються й воду в роті не втримають».

Як тільки балабушки спечуться та вистигнуть, кожна з дівчат позначає своє тістечко кольоровою ниткою або папірцем. Як усе це зроблено, до хати впускають голодного пса, який хапає балабушки одну за одною, боячись утратити смачну вечерю, а дівчата з притишеним диханням слідкують за кожним найменшим рухом пса. Чию балабушку пес проковтне першою, та дівчина перша й заміж вийде, а чю не зачепить, та сидітиме в дівках.

163 слова

О. Воронай

4. Дерева-обереги

Здавна в Україні особливу популярність мали такі дерева, як дуб, береза, тополя, явір, верба. Дуб шанували за довголіття, міцність і вологостійкість, тому його використовували для будівництва житла.

Березу любили здебільшого за красу й декоративність, а також застосовували в народній медицині. Березовий сік, що збирали навесні, був одним із найпопулярніших напоїв.

Тополями обсаджували шляхи та садиби. З них брали жовту фарбу, кору використовували під час вичинення шкір. На Правобережжі й подекуди Лівобережжі білу тополь називали явором, а на Поліссі та в західних областях так звався один із видів клена.

Явір також дуже шанували в Україні. У багатьох народних піснях він постає як символ краси та кохання.

Особливою чудодійною силою була надлена осика: її використовували як надійний оберіг від суприв і відьом. Щоб уберегти корову від посягань нечистої сили, в огорожу ставили осикові кілки.

Найпоширенішим елементом українського пейзажу завжди була верба. Це дерево росте навіть із свіжозрубаного кілка, устромленого в землю. За розташуванням вербових дерев селяни визначали підземні джерела й місця, де доцільніше копати криницю. Також використовували кору верби як протизастудний засіб.

170 слів

О. Ворожейкіна

5. Чистий четвер

Найважливішим днем тижня перед Великоднем є четвер, який надляють однією з таких ознак: чистий, світлий, великий, трісний, або живний.

Чистий четвер — це день весняного очищення, тому селяни починали прибирати ще вдосвіта. Стаїні, комори, подвір'я, хаті — усе повинно бути чистим і мати святковий вигляд. У саду й на городі господар згрібав докупити торішні листя, бадилля бур'янів і суху траву й підпалював, щоб очистити землю від морозу, зими та всякої нечисті.

Існує повір'я, що в Чистий четвер, до сходу сонця, ворон носить із гнізда своїх дітей купати в річці. Хто скупається раніше від воронячих дітей, той буде здоровим протягом цілого року. Отож хворі люди купалися, бувало, уночі, доки ворон дітей не купає, щоб очиститися від хвороби. Викупавшись, хворий навіграв зі свого купелю відро води, ніс ту воду на перехресну дорогу й виливав, залишаючи там усе лихо.

Обережні люди ранком цього дня з хати не виходили, а як були в дорозі, то обминали перехресні дороги, щоб хвороба не вчепилася. У Чистий четвер стрижуть, бувало, дітей, щоб волосся не лізло й голова не боліла.

170 слів

За О. Воропаєм

У СВІТІ ТВАРИН

6. Господарі повітря

До комах належать мільйони видів, і майже всі вони чудові авіатори. Крила дають їм змогу стрімко долати величезні відстані.

Більшість комах, як і люди, знаходять дорогу, шукають корм і уникають небезпеки завдяки зору. Проте їхні очі відрізняються від людських. Вони складаються із сотень чи навіть тисяч крихітних очок, подібних до куполів обсерваторій із направленими навсідч телескопами. Опуклі очі забезпечують круговий огляд: не повертаючи голови, комаха бачить, що відбувається згорі, унизу, ззаду та спереду.

Дзижчання, скрипіння, сюрчання, заливчасті трелі — різні звуки доводиться нам чути. Чому багато комах такі галасливі? Звичайно, беззвучно рухатися взагалі важко, крім того, їм часто доводиться використовувати різні звуки як спеціальні аудіосигнали. Їх три типи. Першим вони приваблюють: «Я тут, хочу спаруватися!» Другий попереджає конкурентів: «Тут моя територія!» Третій відлякує хижаків: «Тримайтеся подалі: я кусаюся!»